

APIE IŠKALBOS YDĄ – TUŠTUMĄ (pagal Antaną Baranauską ir Kazimierą Jaunių)

Lotyniškas Šventojo Rašto posakis *vanitas vanitatum et omnia vanitas* („tuštybių tuštybė ir viskas tuštybė“) tinka visoms gyvenimo aplinkybėms: ir žemiškojo, ir dvasinio gyvenimo skurdumui, netikroms vertybėms nusakyti. Tuštybė, arba tuštumas, tinka ir kalbos vidinio turinio stokai, jos neprasmingumui, tuščiavidurei, plepiai kalbai (*toks tuščiakalbis, mala niekus*) apibūdinti, tuštumu vadinamas žmogaus pasipūtimas, didžiavimasis, noras pasipuikuoti savo iškalba.

Reikia pasakyti, kad apie tuštumą kaip iškalbos ydą beveik neužsimenama dabartinėse stilistikos ir retorikos knygose, tiesa, tai nereiškia, kad apie tai nekalbėta ankstesniais laikais. Todėl verta prisiminti apie tai rašiusius Antaną Baranauską ir Kazimierą Jaunių, kurie mums labiau žinomi kitomis veiklos sritimis, o ne kaip iškalbos teoretikai ir praktikai. Jų mintys¹ apie iškalbos stiliaus reikalavimus ir didžiausias ydas, pagrįstos klasikine pasaulietine tradicija, yra aktualios, nepasenusios ir turi išliekamąją vertę kalbos kultūrai plačiąja prasme. Šis straipsnis leis pažvelgti į šiuos autorius nauju žvilgsniu.

Pradžioje šiek tiek istorijos. Lietuviškos spaudos draudimo laikotarpiu Kauno kunigų seminarijoje uždraudus dėstyti iškalbą lenkų kalba, vyskupas Motiejus Valančius pavedė dėstyti šį mokslą „lietuvių arba žemaičių kalba ir

¹ Tai išdėstyta jų konspektuose, kurie išleisti atskiromis knygomis. Straipsnyje visur cituojama iš šių leidinių: *Dvasiškoji iškalba*, surašytoji iš Kun. D-ro K. Jauniaus išguldinėjimų. Seinai, Laukaičio ir Bvės spaustuvėje, 1909. (Straipsnyje žymima KJ ir po santrumpos nurodomas knygos puslapis.); A. Baranauskas. *Homiletika, arba Mokslas šventosios iškalbos*. Raštai IV, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2005. (Straipsnyje žymima AB ir nurodomas knygos puslapis.) Reikia priminti, kad K. Jauniaus konspektai buvo publikuoti pirmiau negu jo mokytojo A. Baranausko – jo knygelė pasirodė 1909 m., o A. Baranausko – 2005 m., taigi tik po 96-erių metų.

ta kalba mokyti auklėtinius sakyti pamokslus“² „Anykščių šilelio“ autoriui A. Baranauskui (1835–1902) – jis šioje seminarijoje dėstė 1866–1884 metais. Jo mokinyš K. Jaunius (1848–1908), mokėsis Kauno kunigų seminarijoje ir joje klausėsis A. Baranausko moralinės teologijos, lietuvių kalbos ir „Homiletikos, arba Mokslo šventosios iškalbos“ paskaitų, tuos pačius dalykus pats dėstė vėliau. Mat po studijų Dvasinėje katalikų akademijoje Sankt Peterburge K. Jaunius grįžo į Kauno kunigų seminariją ir joje 1880–1892 metais dėstė (profesorius nuo 1885 metų). K. Jaunius tęsė savo mokytojo A. Baranausko, nuo 1885 metų jau paskirto Telšių vyskupijos pavyskapiu, o nuo 1897 metų – Seinų vyskupu, iškalbos mokymo darbą (bet nekopijavo, parengė visiškai naujus iškalbos konspektus). Kaip ir žymusis pirmtakas, K. Jaunius tobulino būsimųjų pamokslininkų lietuvių kalbos žinias. Be lietuvių kalbos gramatikos žinių nebuvo įmanoma mokyti ir iškalbos, todėl suprantama, kodėl šie kunigai iš pradžių grynai praktiniais tikslais, o vėliau iš tikro pašaukimu ir „akvatumo“ buvo pasinėrę į lietuvių kalbotyros mokslą ir, be kitų nuopelnų, yra žinomi kaip mokslininkai. Jie iki šiol kalbininkus stebina plačia kalbine erudicija, lakia mokslinė fantazija, geru gimtosios kalbos mokėjimu, jos turtingumu, sklandumu ir aiškumu, tarmių pažinimu³.

Abiejų autorių, kaip kalbininkų, darbai tyrinėti Lietuvos ir užsienio mokslininkų, tačiau visiškai mažai žinomi iš tos lingvistinės veiklos srities, kuri A. Baranausko vadinama „šventąja“, o K. Jauniaus – „dvasiškąja“ iškalba. Šie lietuvių iškalbos teorijos ir praktikos kūrėjai yra nusipelnę ir kaip lietuvių kalbos stiliaus mokslo pradininkai.

A. Baranausko konspektai gerokai platesni, juose daugiau teorijos dalykų, tačiau ilgai išgulėjo neišspausdinti (2005 m. išspausdinto teksto yra 297 p.). K. Jauniaus knygelė (40 p.) – nors nedidelė, užtat išspausdinta gerokai anksčiau (metai po jo mirties). Sistemingai išdėstytas iškalbos praktikos⁴ kursas, glausti ir aiškiai suformuluoti reikalavimai geram kalbėtojui K. Jauniaus surašyti tarsi kompendiumas. Pirmą kartą lietuviškais terminais (*tuštumas* – taip pat jo terminas), be papunkčiui metodiškai surašytų gero iškalbos sti-

² Lietuvių literatūros ir tautosakos institute yra saugomas šis itin svarbus lietuviybės palaikymo ir skatinimo dokumentas – vyskupo M. Valančiaus raštas A. Baranauskui, datuotas 1870 metų gruodžio 31 d. (F.1–176). Taigi nuo 1871 m. (kaip tik tais metais į Kauno kunigų seminariją įstojo K. Jaunius) iškalba imta dėstyti lietuviškai.

³ Apie tai plačiau žr. Drotvinas V., Grinaveckis V. *Kalbininkas Kazimieras Jaunius*, Vilnius: Mintis, 1970.

⁴ Pats K. Jaunius savo konspektų pradžioje paaiškina, kodėl jis imasi praktinio iškalbos mokymo: „Bet daug lengvesni ir, tiesą pasakius, reikalingesni yra praktiniai įstatymai, be kurių Dievo žodžio apskabinėtojas negali išpildyti savo tarnavimo ir pašaukimo“ (KJ 3).

liaus ypatybių (apie jas šiame straipsnyje nekalbėsime), nurodyti stiliaus trūkumai, kaip jis vadina, *jeibės* (lot. *defectus*): kalbos neaiškumas (*obscuritas*), per didelis puošnumas (*fucus, artificia*), kalbos prastumas, arba žemumas (*vilitas*), ir – kalbos tuštumas (*vanitas*). Tuštumas, kaip matysime, apima ir neaiškumą, ir per didelį kalbos puošnumą, ir dar daugybę visokių kalbėtojo asmenybės etinių trūkumų.

Šią iškalbos stiliaus ydą, kaip užmirštą, bet jau aktualią mūsų dienomis, ir panagrinėsime šiame straipsnyje. Remsimės abiejų autorių darbais, nes jų mintys nesikerta, neprieštarauja, bet ir nesikartoja, o tik paremia, papildo, išplėtoja viena kitą.

Taigi pagal A. Baranauską ir K. Jaunių kalbos tuštumą apibūdintume taip: tai daugiažodis, perdėtai puošnus, garsiai skambantis, bet neaiškus, tarsi rūku aptrauktas, neargumentuotas, neišmintingas kalbėjimas to paties per tą patį vis kitokiais žodžiais, nieko konkretaus nepasakant.

A. Baranauskas tuščiakalbį ir daugiakalbį vadina gyrūnu. Tokio kalbėtojo netikęs mokymas esąs „šauksmingas ir plepestingas“ (AB 144). Juk ir mes tą patį turime galvoje, kai sakome: *tušti puodai garsiai skamba*. Autorius mano, kad „šventiems žodžiams reikia tekėti kaip didi tyki upė negi galvą trukti plupti kaip nuo stataus kalno upelis“⁵ (AB 184). Net jeigu kalbėtojas pasirinktų gerą daiktą (t. y. tinkamą temą), „tuštybė neduos jam jo gerai išpasa-kyti, nes norėjimas pasigirti, ir tuštybė vis aukščiau stato blizgėjimą už reiš-kumą [...]. Pridėjus dar tam tuštybės parėdnias: perdėjimą kalbos intaisyme⁶, prisirankiojimą pardiđį iškalbos papuošų, kalbėjimą iš aukšto, perdėjimą su-krutimų ir ištarmės⁷, – nėra ko dyvytiesi, kad pamokslo gyrūnų kaznodėjų⁸ išgaišta visas karštumas, kvepėjimas, o partatai ir visa nauda“ (AB 105).

K. Jaunius, panašiai kaip ir A. Baranauskas, tuščia kalba vadina tokią, iš kurios klausytojai negauna jokios naudos. Taip atsitinka, kai kalbėtojas „mazgioja tuščius ir be prasmės žodžius ir sakinius“, mala liežuviu, daug ir ilgai kalba, bet vis tą patį per tą patį. Klausytojai iš tokio kalbėtojo „gauna nemaža visokių neaiškių įspūdžių, daug daiktų girdi ir savo vaidintuvėje apžvalgo, bet iš viso sakymo nieko neišmoksta ir nepasidaro nėjokio pasike-tinimo“ (KJ 5). Taigi tokia „iškalba yra bergždžia ir bevaisė“ (KJ 7).

⁵ Cituojant dabartine rašyba perrašyti kai kurie A. Baranausko savitai užrašyti garsai.

⁶ *Kalbos intaisymu* vadinamas stilius.

⁷ *Sukrutimai ir ištarmė* – tai gestai ir balsas, tonas, intonacija, tarsena. K. Jaunius tai vadina *mostagavimais ir visu apsielgimu* (KJ 6) sakant pamokslą.

⁸ *Kaznodėjas* (lenk.) – pamokslininkas, kai kur AB konspektuose *bylasakis*. K. Jaunius pa-mokslininką vadina *Dievo žodžio apsakintoju*.

Palyginus abiejų autorių iškalbos knygas, kalbos tuštumo priežastis glaus-tai būtų galima nusakyti taip:

1. Kalbėtojas nėra pasirengęs ir susiplanavęs savo kalbos.
2. Kalbėtojas yra savimyla, didžiuojasi savimi ir nori patikti klausytojams bet kokia kaina.
3. Kalbėtojas taip pamėgsta kalbos puošmenas, kad pamiršta turinį.

Šias kalbos tuštumo priežastis aptarsime plačiau. A. Baranauskas, remda-masis šv. Bernardu, rašo: *Infunde ut effundas* (lot.) „reikia pirma tai pripildyti, iš ko ketiname išpilti“. Jeigu indas nepripildytas (nepasirengta), kalba tuščia, daug žodžių, maža mokslo, mislys neaiškios, daiktai abelni⁹, davadai¹⁰ tikrai ant pažiūros, dažnai netikri (AB 121). Abu autoriai pabrėžia darbštumo (*labor*) svarbą – rimtai rengtis pamokslams, rinkti medžiagą, skaityti šaltinius, rašyti, permąstyti, taisyti, perrašyti, pasirengti kalbėti ir tinkamai sakyti. Kitaip sunku pasiekti, kad pamokslas būtų pasakytas pagal geros iškalbos taisykles ir būtų, kaip rašo K. Jaunius, be „jeibių“, t. y. be trūkumų. Autoriai mini ir tolimesnįjį (Šventųjų Bažnyčios Tėvų, pasauliečių klasikų raštų skaitymą, Šventojo Rašto studijavimą, įvairiapusį lavinimą-si) pasirengimą, ir artimesnįjį rengimąsi sakomam pamokslui – jo susiplanavimą, argumentų parinkimą ir išdėstymą, kalbos komponavimą, visų jos dalių apmąstymą.

Darbštumo, gero pasirengimo reikia ne tik pamokslininkui: „ir dvasiško, ir nedvasiško darbininko tingėjimas gimdo neturtą“ (KJ 11), – sako K. Jaunius ir ragina imti darbštumo pavyzdį iš pasauliečių retorikos meistrų. „Kurios aukštiname ir mylime, neiname in juos su tuščiais arba neišmintingais žodžiais“, – rašo A. Baranauskas apie geru pasirengimu rodomą pagarbą klausytojams (AB 146).

Reikia pabrėžti, kad abu autoriai parodė didelę pagarbą klasikinės retorikos meistrams pasauliečiams, iškėlė jų darbštumą, rimtą pasirengimą kalbėti, daug jų minčių pacitavo originalo kalba, pritaikė savo seminarijos klausytojams – beveik kiekviename puslapyje galima rasti „galvočių“ Aristotelio, Demostenio, Platono, Cicerono, Horacijaus, Senekos, Kvintiliano ir kitų išmintingų vyrų svarstymų, patarimų, sentencijų. K. Jaunius rašo: „Demostenas, trokšdamas įgyti iškalbą, atsitolindavo nuo žmonių draugijos, septynis kartus persirašė savo ranka Tucidido istorijas ir daug metų vargo ir mankš-

⁹ *Abelni* – bendri, abstraktūs.

¹⁰ *Davadai* (lenk.) – argumentai, išvados.

tinios be paliaubos. Ne mažesnis buvo darbumas ir Cicerono, nes jis pats sako: „*acerrimo studio tenebar*“. Ir šiandieną visi, kurie trokšta įgyti svietiškąją iškalbą, nenugąstauja nėjokio darbo, nėjokio išsimankštinimo. Taigi dabar reikia čia paklausti, ar mažesnio darbumo teverta dvasiškoji iškalba, kuri daugina Dievo garbę ir veda žmones į amžinąją išganymą?“ (KJ 11).

Apie antrą tuštumo priežastį – savimeilę – A. Baranauskas sako, kad „lai-piot kozelnyčion¹¹ kurstomam tuštybės arba mylėjimo savęs paties yra tai priešinimasis paveikslams Kristaus Viešpaties ir Apaštalų, išnevožijimas Dievo, nusidėjimas artimui, pažeida sau pačiam...“ (AB 101–102). Autorius mano, kad savęs paties apsakiniėjimas, sau pačiam garbės ieškojimas yra ne Dievo ir artimo meilės, bet tuštybės balsas. Taip pat „reikia sergėtiesi pasigyrimo išmintimi ir mokslu: tegul geriaus žiūri to, kad jį visi suprastų ne kaip kad jį mokytu vadintų“ (AB 137). Būtų negarbinga, jei pamokslininkas ieškotų sau tuščios garbės ir labiau rūpintųsi savimi, o ne dvasiniu savo klausytojų išganymu. K. Jaunius įsakmiai pabrėžia, kad kalbėtojai „saugotųsi biaueraus savymeilės atkaklumo“ (KJ 17), savimeilę laikydamas dideliu nedorybingumu.

Knygos skyriuje „Apie gyvenimo gerumą ir šventumą“ A. Baranauskas pacitavo garsųjį Katono Vyresniojo oratoriaus apibrėžimą *Vir bonus dicendi peritus* „Doras žmogus, turintis iškalbos patirtį“. Būtina pabrėžti, kad šis oratoriaus apibrėžimas, kuriame dorumas iškeltas aukščiau ir už pačią iškalbą, ilgus amžius gyvavo Europos valstybių mokyklose kaip postulatą. Kalbėtojo dorumą, jo minčių ir elgsenos šventumą ir A. Baranauskas, ir K. Jaunius taip pat iškelia į pirmąją vietą. A. Baranauskas, išplėtojęs bei parėmęs Katono Vyresniojo žodžius Vergilijaus posmais, pakomentavo juos ir užbaigė retoriniu klausimu: „Jeigu gi tokiam reikdavo būti bylasakiui pagonų, tai kokiam bebūti kaznodėjai mokiančiam šventumo, šventyn žmones vedančiam?“ (AB 106).

Trečioji tuštumo priežastis – kalbėtojai „nereikia gudrumi pasirodyt ir ieškot iškalbos per daug išpuoštos“ (AB 68). A. Baranauskas taip kalbančius lygina su medžiais, lapais bežaliuojančiais, bet vaisiaus neturinčiais (AB 71). Autorius yra plačiai išdėstęs savo požiūrį į per daug išpuoštą kalbą, kuri „neišeina geruoju“, o tik veda į nieką. Jo argumentai tokie: tiesa turinti būti aukšta, mintis gili, o žodžiai paprasti ir aiškūs, nes taip kalbėjęs ir davęs tokį kalbėjimo pavyzdį Kristus ir visi šventieji. Blizgučių ieškojimas nerodo gero stiliaus anei kalbėtojo skonio. Jo žodžiais, „perdėjimas, kaip visur, taip ir pa-

¹¹ *Kozelnyčia* (lenk.) – sakykla. K. Jaunius jau vartoja lietuvišką terminą.

moksle, greit atsipriklyja“. Štai mūsų pamokslininkas iškalbingasis P. Skarga¹² neieškojęs gražių žodžių, nes tai prieštarautų išmintingam protui. A. Baranauskas duoda pavyzdį romėnų iškalbos mokovo Kvintiliano, barusio už gražbylostę advokatus, kurie gindami žmogaus turtą ar net gyvybę kartais siekia ne tiek teisėjus įtikinti ir perkalbėti, kiek pasigirti, kad moka gražiai kalbėti (AB 69).

Galima būtų pridurti, kad nors K. Jaunius aklai nesekė savo mokytoju A. Baranausku¹³, bet buvo labai atidus ir gabus mokinyš, perėmęs tai, ką išties vertinga buvo girdėjęs A. Baranausko paskaitose ir ką reikia žinoti geram kalbėtojui. Taigi K. Jaunius kalbos tuštumą taip pat sieja su pasaulietinės iškalbos gudrybėmis ir menais (*artificia*), kurių griebiasi kalbėtojas, norėdamas suspindėti, pasirodyti, kaip sako K. Jaunius, „pasivaidinti“. Pati krikščioniškoji tiesa esanti tokia graži ir galinga, kad jai nereikia dirbtinių puošmenų, pakanka ją aiškiai perteikti, tokia ji patinkanti klausytojams ir jaudinanti jų širdis. Tačiau ne iškalbos grožio reikia bijoti, bet saugotis, kad įvairios grožybės neužgožtų turinio svarbos. Kalbos grožybės neturėtų būti tik dėl pačių grožybių, o tarnauti tam, kad klausytojai geriau suprastų dalyką ir kad tiesa „įeitų giliai į protą ir širdį“ (KJ 8), o „ir nėra kito kelio į žmogaus širdį, kaip tiktai per jo protą“ (KJ 18).

IŠVADOS

Kalbos tuštumas, kaip vienas didžiausių stiliaus trūkumų, turėtų būti aptariamas šių dienų retorikos ir stilistikos darbuose. Būtų pravartu su šia yda supažindinti ne tik dvasininkus, bet ir mokytojus, mokinius, universitetų studentus. Net pamokslų rengimo knygų autoriai, rašydami apie pamokslų stilių, šiais laikais nemini stiliaus tuštumo – didelės kalbos glaustumo, aiškumo ir turiningumo ydos. Štai neseniai pasirodžiusios *Pamokslų rengimo ir retorikos* knygos¹⁴ skyriuje „Pamokslavimo stiliaus pasirinkimas“ (p. 54–62) stiliaus reikalavimai išdėstyti pagal autoriaus cituojamus šių laikų pa-

¹² Petras Skarga – pirmasis Vilniaus universiteto rektorius, puikus pamokslininkas, garsėjęs iškalba.

¹³ „Nors Jaunius mano mokinyš, mokytoju aklai netiki“, – rašė A. Baranauskas laiške H. Vėberiiui (žr. Morkūnas K. Kazimieras Jaunius. – *Kalbos kultūra* 14, 1968, 92).

¹⁴ Žr. Vaičiūnas V. S. *Pamokslų rengimas ir retorika*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2007.

sauliečius stilistus. Literatūros sąrašė neminimi nei A. Baranauskas, nei K. Jaunius. O juk A. Baranauskas pirmasis paklojo lietuviškų pamokslų retorikos pamatus (nors ir konspektų rankraščiais), K. Jaunius pirmasis lietuvišku spausdintu žodžiu išdėstė pamokslų stiliaus reikalavimus (ir tiesiogiai juos taikė pamokslininkams, nors jie tinka visiems kalbėtojams). Taip pat K. Jaunius pirmasis susistemino ir aprašė stiliaus trūkumus, tarp jų ir visų didžiausią – kalbos tuštumą.

Kalbėdami apie stiliaus glaustumo ydas, šių laikų retorikos ir stilistikos knygų¹⁵, mokyklinių lietuvių kalbos vadovėlių autoriai užsimena apie tuščiažodžiavimą, bet jį supranta gerokai siauriau – dažniausiai tik leksinės semantikos ir gramatikos (morfologijos ir sintaksės) lygmeniu, kaip pleonazmų, tautologijos, pertarų, vadinamųjų parazitinių ir įterptinių žodžių perteklių, tarnybinių žodelių nesąmoningą kaišiojimą, įvardžių, veiksmažodinių daiktavardžių ar nereikalingų dalyvinių pažyminių betikslį vartojimą, tų pačių žodžių kartojimą ir pan. Kaip matėme, A. Baranausko ir K. Jauniaus minimas stiliaus tuštumas skiriasi nuo taip suvokiamo tuščiažodžiavimo. Tuštumas – daug platesnė sąvoka, apimanti visus iškalbos lygmenis, tarp jų ir kalbėtojo etikos dalykus.

Pavojinga tai, kad tuštumas – ši atgrasi įvairių profesijų kalbėtojų stiliaus liga plinta kaip epidemija. Ne tik kai kurie mūsų laikų dvasininkai (nesiimame čia vertinti jų kalbėjimo), bet ir pasauliečiai – politikai, valdžios žmonės, televizijos laidų vedėjai, reklamos tekstų kūrėjai ir kiti, mėgstantys kalbėti abstrakčiai, manipuluoti¹⁶ gražiais, bet bevaisiais žodžiais, daug ir gražiai plepėti ir netgi pasipuikuoti tokiu plepėjimu, galėtų iš pirmųjų lietuvių iškalbos mokslo kūrėjų pasimokyti ir pasisemti vertingų minčių.

Gauta 2008 08 25

¹⁵ Žr.: Pikčilingis J. Kalbos glaustumas. – *Dabartinė lietuvių kalba* (straipsnių rinkinys), 1961, 23–105; Pikčilingis J. Glaustumas. – *Lietuvių kalbos stilistika* 1, 1971, 120–150; Pikčilingis J. Žodžiai, kuriais tuščiažodžiaujame. – *Ūkininkas*, 1990, nr. 2, 22–23; Župerka K. Kalbos glaustumas. – *Stilistika*, 2001, 104–105; Župerka K. Stiliaus kultūra [Kalbos glaustumo trūkumai]. – *Stilistikos pratybos*, 2005, 29; Koženiauskienė R. Ekonomiškumo principas. – *Retorika: iškalbos stilistika*, 1999, 105; Koženiauskienė R. Glaustumas. – *Retorika: iškalbos stilistika*, 1999, 191–192; Vaičiūnas V. S. Stiliaus glaustumas [Tuščiažodžiavimas]. – *Pamokslų rengimas ir retorika*, Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2007, 58–60.

¹⁶ Joule Robert-Vincent, Beauvois Jean-Leon. *Manipuliacijos vadovas padoriems piliečiams*, Vilnius: Alma littera, 2005.

ON VANITY, A VICE OF ELOQUENCE

(after A. Baranauskas and K. Jaunius)

S u m m a r y

The authors of present-day textbooks in rhetoric and stylistics often discuss vices of brevity; they also mention irrelevant verbiage, which is often treated much narrower, often at the level of lexical semantics and grammar, and includes pleonasms, tautologies, bywords, an excessive use of the so-called parasitic words and parenthetical phrases, pronouns, deverbal nouns and participial attributes. A. Baranauskas and K. Jaunius in their works mention the *vanity of style*; however, it is different from irrelevant verbiage. *The vanity of style* is a broader concept including all levels of language culture, and the ethics is not the least important among them.

Politicians, people in high-ranking positions, TV presenters, advertisers, who often use abstract but meaningless words, manipulate the language, should learn from the first Lithuanian rhetoricians.

REGINA KOŽENIAUSKIENĖ

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 5, LT-01513 Vilnius

regina.kozeniauskiene@flf.vu.lt